

2015

National Library
of Sweden

Kungl.biblioteket

Elisabet Ahlqvist

BIBLIOTEKENS BEHOV AV DIGITALA MILJÖER MED STÖD FÖR PERSONLIG INTEGRITET

Att biblioteken har en viktig roll att stödja individers digitala behov har erkänts de senaste åren. Inte minst stödjer bibliotekslagen från 2014 bilden av att bibliotekens roll i det digitala samhället är viktig för att garantera en likvärdig tillgång av information oavsett format. Det har under de senaste åren utvecklats till en av folkbibliotekens kärnuppgifter, att på en rad olika sätt ge stöd till den enskilda personen. Hittills har fokus varit att få igång icke-användare och höja sällananvändare till en högre nivå. Fram till nu har få, om ens några svenska bibliotek börjat undersöka behoven av personlig integritet i den digitala offentliga miljön.

När kan det vara aktuellt med anonymisering, kryptering och hög integritet?

Det finns flera olika livsöden som motiverar hjälp och stöd med s.k. [digitalt självförsvar](#). Det kan vara personer som lever i våldsamma förhållanden med en kontrollerande partner. Den utsatta kan ha svårigheter att påkalla hjälp utan att den kontrollerande kartlägger och spårar de digitala fotspåren. Det kan vara ungdomar i patriarkala strukturer med kontrollerande familjemönster, eller barn i missbrukarfamiljer etc. Det kan handla om personer som lever i exil som sätter släkt och vänner i risk i sitt hemland. I den ström av asylsökande som anländer dagligen finns individer som har mycket att förlora på om hemlandets myndigheter kan kontrollera dem elektroniskt. Vi har

personer som lever i vårt land under skyddad identitet, med hotbilder som är livshotande.

[Barn](#) är i sammanhanget en grupp som särskilt behöver värnas och skyddas och ges en säkrare digital miljö. Genom att erbjuda barnen anonymiserade miljöer och kunskap om var och när de lämnar digitala spår kan ge fler barn skyddas från olika riskfyllda situationer, övergrepp, mobbing, hot etc. Det finns en dubbelverkande effekt, både det rent faktiska skyddet som anonymiseringen ger, och samtidigt en ny medvetenhet om hur man kan skydda sig och när man bör höja integritetsnivån; skicka krypterade SMS, använda anonymiserande chattprogram, webbläsare som inte lämnar spår etc.

Ett nyligt exempel är Bris som stängt ner sin chatt eftersom den hade allvarliga [säkerhetsbrister](#). *”En annan brist hos Bris är att trafiken på hemsidan inte krypteras. All information skickas i klartext, vilket skulle kunna innebära att andra personer i samma nätverk kan se vad som skrivs. I teorin skulle alltså en förälder med ett särskilt datorprogram kunna se i realtid vad som barnen skriver.”*

Hur ser det ut i dag?

För tillfället kan inget svenskt bibliotek, så långt som jag känner till, ge dessa personer en säker digital miljö att inhämta information, kanske livsavgörande information utan att lämna spår. De kan inte heller på säkra vägar kontakta

myndigheter, sin familj och släkt, vänner som skulle kunna hjälpa, massmedia som kan belysa situationen, eller exponera felaktigheter osv.

Men det finns ett gryende intresse, Bibblerian, Hässelby gårds bibliotek anordnade tillsammans med föreningen [DFRI](#) en [föreläsning](#) om [Tor](#) och [Library Freedom Project](#) i början av oktober.

Genom ett samarbete mellan bl.a. DFRI och KB kommer ett [Cryptoparty](#) att hållas den 14 december i Stockholm! Temat är [Snowdens lista](#) som publicerade i DN i början av november. I planeringsgruppen finns också Åke Nygren, Digitala biblioteket SSB och David Jonsson, Regionbiblioteket Örebro, Linus Nordberg och Linda Sandberg från DFRI samt Jenny Olsson från Sparvnästet.

Har biblioteken uppdraget?

Ja, det finns stöd för att det böra vara en del av bibliotekens uppdrag som mest tydligt i internationella deklARATIONER och dokument, men även vår egen [svenska bibliotekslag](#) kan läsas som att det ingår. I ändamålsparagrafen 2 § står

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i

övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Första stycket, *verka för det demokratiska samhällets utveckling* kommer att hindras för dessa individer med högt skyddsbehov. De kommer inte att på lika villkor kunna använda bibliotekets tjänster och digitala miljö. I andra stycket kan man ta fasta på *tillgängligt för alla*. Om inte biblioteken kan erbjuda anonymiserande miljöer för de användare som så behöver är det inte längre för alla, intentionen kan inte uppfyllas för att integritetsnivå är för låg.

I dag har fler och fler folkbibliotek släpp kraven på att identifiera sig för att använda de publika datorerna. Men detta räcker inte, så fort personen sätter sig vid tangentbordet börjar de lämna digitala spår i brandväggar och på servrar över hela världen, användar-information som lätt kan avlyssnas med rätt tekniskt kunnande. I Sverige bedriver [polisen](#), [militären och FRA](#) elektronisk övervakning och många kommersiella företag sysslar med massövervakning.* Hur det påverkar bibliotekens demokratiska uppdrag har vi knappt börjat prata om.

Även 7 § kan stödja uppgiften. *Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.*

[Prop 2012713:147](#) förklarar regeringens avsikter med paragrafen. Även om anonymisering och digitalt självförsvar

inte explicit nämns är det ändå lätt att läsa in det i andemeningen i formuleringen på sid. 25: *Även om många i dag har stora kunskaper om hur informationstekniken fungerar gäller det inte alla grupper i samhället. Vidare saknas, även bland dem som är tekniskt kunniga, ibland väsentliga insikter om hur man bör förhålla sig till de stora mängder information som finns att tillgå via olika elektroniska tjänster och hur denna information kan problematiseras, värderas och kritiskt granskas. Regeringen föreslår en i förhållande till förslaget i promemorian något annorlunda lydelse av bestämmelsen, med innebörden att folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas.*

Om vi för en stund betraktar just barnens situation finns det stöd i [barnkonventionen](#) för att barnen skall ges hjälp och stöd till en anonymiserad miljö, vägledning och kunnande att värna om sin egenperson på nätet. Ett urval av artiklarna som kan användas är:

Artikel 13: Varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter.

Artikel 16: Varje barns rätt till privatliv ska respekteras.

Artikel 17: Varje barn har rätt att få tillgång till information via till exempel internet, radio och tv. Staten ska ta ansvar för massmediers roll när det gäller varje barns tillgång till information.

Artikel 19: Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet.

Artikel 34: Varje barn har rätt att skyddas mot sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

Artikel 36: Varje barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande.

Även medieutredningen har i sitt direktiv [En mediepolitik för framtiden, Dir 2015:26](#) getts uppgiften att uppmärksamma barnens medieanvändning: *Det ingår också i mediepolitiken att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan.* I denna skrivning förutsätts barnen vara mottagare och behovet är att stärka barn som medieanvändare, rimligen borde även barnens kommunikationsplattformar inkluderas då det är där de till största delar konsumerar media. I hanteringen av de olika kommunikationsplattformarna kommer behoven av en förståelse för hur fakta om den egna personen samlas, sprids och används. Stora delar av detta täcks också av begreppet [MIK](#), medie- och informationskunnighet.

Internationella vägledande dokument

[IFLA Statement on Privacy in the Library Environment](#)

Recommendations

- Library and information services should respect and advance privacy both at the level of practices and as a principle.
 - Library and information services should support national, regional and international level advocacy efforts (e.g. by human rights and digital rights organisations) to protect individuals' privacy and their digital rights and encourage library professionals to reflect on these issues.
 - Library and information services should reject electronic surveillance and any type of illegitimate monitoring or collection of users' personal data or information behaviour that would compromise their privacy and affect their rights to seek, receive and impart information. They should take measures to limit collection of personal information about their users and the services that they use.
 - While government access to users' data and data surveillance cannot be completely avoided, library and information services should ensure that intrusion in users' information or communications by government is based on legitimate principles for such practices and necessary and proportionate to legitimate aims (e.g. described in "International Principles on the Application of Human Rights to Communications Surveillance").
 - When library and information services provide access to resources, services or technology that may compromise users' privacy, libraries should encourage users to be aware of the implications and provide guidance in data protection and privacy protection.
 - Library and information services should support their users' ability to make informed choices, take legitimate actions and weigh risks and benefits in their communications and use of services on the Internet.
 - Data protection and privacy protection should be included as a part of the media and information literacy training for library and information service users. This should include training on tools to use to protect their privacy.
 - The education of library and information professionals should include data and privacy protection principles and practices in a networked environment.
- Bibliotekens internationella manifest (UNESCO /IFLA)**
- Glasgowdeklarationen om bibliotek, informationstjänster och intellektuell frihet
- Bibliotek och informationstjänster ska skydda varje användares rätt till integritet och konfidentialitet vad beträffar vilken information som söks eller inhämtas och vilka resurser som används, lånas, förvärvas eller överförs.
- IFLA uppmanar därför bibliotek och informationstjänster och deras personal

att upprätthålla och verka för principerna om intellektuell frihet samt att erbjuda obegränsad tillgång till information.

- IFLA:s internetmanifest

Bibliotek och informationstjänster tillhandahåller nödvändiga inkörsportar till internet. För vissa erbjuder de en praktisk möjlighet, vägledning och hjälp, medan de för andra utgör den enda tillgängliga anslutningsmöjligheten. De ger förutsättningar att överbrygga de barriärer som skapats av olikheter i resurser, teknik och utbildning.

Var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.

Bibliotek och informationstjänster har dessutom ett ansvar att stå till förfogande för alla medlemmar av samhället, oavsett ålder, etnisk tillhörighet, nationalitet, religion, kulturell bakgrund, politisk övertygelse, fysisk eller annan funktionsnedsättning, könstillhörighet eller sexuell läggning, eller av något annat skäl.

Bibliotek och informationstjänster ska verka för användarnas rätt att söka den information de själva väljer. Bibliotek och informationstjänster ska respektera användarnas integritet och behandla

uppgifter om resurser dessa använder med konfidentialitet.

Bibliotek och informationstjänster har ett ansvar att underlätta och verka för att allmänheten har tillgång till information och kommunikation av god kvalitet. Användare bör få hjälp med de kunskaper som krävs och en lämplig miljö där de kan använda de valda informationskällorna och tjänsterna fritt och konfidentiellt.

Bibliotekarier bör tillhandahålla information och resurser till bibliotekets användare så att de lär sig använda internet och digital information på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. De bör ta initiativ till att främja och underlätta ansvarsfull tillgång till nätbaserad information av god kvalitet för alla sina användare, inklusive barn och ungdomar.

- IFLA:s etiska regler för bibliotekarier och andra informationsspecialister

3. Integritet, sekretess och insyn

Bibliotekarier och andra informationsspecialister respekterar den personliga integriteten och skyddet av de personuppgifter som av nödvändighet måste utväxlas mellan individer och institutioner.

Relationen mellan biblioteket och användaren kännetecknas av konfidentialitet och bibliotekarier och andra informationsspecialister vidtar ifla:s etiska regler för bibliotekarier och andra informationsspecialister

- Bibliotekens internationella manifest
Lämpliga åtgärder för att se till att uppgifter inte får spridning utanför den ursprungliga transaktionen. Bibliotekarier och andra informationsspecialister verkar för och bidrar till öppenhet så att det som sker hos myndigheter, offentliga institutioner och privata företag är öppet för granskning av allmänheten. De är också medvetna om att det ligger i allmänhetens intresse att tjänstefel, korruption och brott kan avslöjas genom vad som i sig utgör brott mot tystnadsplikten, av uppgiftslämnare, så kallade "visslare".

- IFLA:s förklaring om bibliotek och intellektuell frihet
Biblioteksanvändare ska ha rätt till personlig integritet och anonymitet. Bibliotekarier och övrig bibliotekspersonal får inte för tredje part avslöja användares identitet eller det material som de använder.

Lyonförklaringen om tillgång till information och utveckling

2 d) skälig tillgång till information, yttrandefrihet, förenings- och mötesfrihet samt skydd av den personliga integriteten främjas, värnas och respekteras, eftersom detta är centrala förutsättningar för en enskild persons oberoende

4) Informationsförmedlare såsom bibliotek, arkiv, enskilda organisationer, lokala ledare och media har kompetensen

och resurserna att hjälpa regeringar, institutioner och individer att kommunicera, organisera, strukturera och förstå information som är en nödvändig förutsättning för utveckling. De kan göra detta genom att:

1. b) identifiera och uppmärksamma relevanta och angelägna behov och problem inom en befolkning.
- 6) Vi som har skrivit under det här dokumentet uppmanar därför Förenta nationernas medlemsstater att ge sitt erkännande till att tillgång till information, och kompetensen att använda den på ett effektivt sätt, är en förutsättning för hållbar utveckling, och se till att detta framhålls i utvecklingsdagordningen post-2015 genom att:

1. a) bekräfta allmänhetens rätt att ha tillgång till information och faktauppgifter, samtidigt som den enskildes rätt till integritetsskydd respekteras.
1. b) uppmärksamma den viktiga roll som lokala myndigheter, informationsförmedlare och infrastruktur såsom IKT och ett öppet internet spelar för att åstadkomma detta.
1. c) anta riktlinjer, standarder och lagstiftning för att säkra myndigheters fortsatta finansiering, skydd, bevarande och tillhandahållande av information, samt människors tillgång till denna information.

Läs mera

<https://libraryfreedomproject.org/>

<https://guardianproject.info/>

<https://www.torproject.org/>